

5. Новини. *Духовне управління мусульман України «Умма»*. 2024. URL: <https://umma.in.ua/ua/news>
6. Сфери діяльності. *Духовне управління мусульман України «Умма»*. URL: <https://umma.in.ua/ua/sfery-diyalnosti>

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЮНОГО МАТЕРИНСТВА

Світлана Чернявська

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
svitlankac52@gmail.com

Науковий керівник: *Олена Коломієць*

Постановка проблеми: На сьогоднішній день актуальними соціальними проблемами залишаються рання вагітність і аборти, юне материнство, соціальне сирітство внаслідок відмови неповнолітніх батьків від дітей. За даними UNICEF дівчата починають статеве життя в 15 років, Міністерства охорони здоров'я України – лише у 2018 році 118 дівчат віком до 14 років стали матерями, а понад 5700 народили у віці від 15 до 17 років. Юне материнство має низку ризиків та негативних наслідків як для юної матері (її самореалізації), її близького оточення, суспільства в цілому.

Тому важливого значення набуває соціальна робота з попередження юного материнства у підлітковому віці.

Аналіз останніх досліджень. Проблему юного материнства як форму девіантної поведінки у жінок вивчали А. Коломієць (2021), В. Оверчук (2021). В. Шахрай (2022) вивчала ціннісне ставлення до материнства у дівчат-старшокласниць, стан та методи його формування. Я. Ніжицька (2022) вивчала особливості попередження підліткової вагітності. Проблеми «одинокого материнства» висвітлено у роботі О. Замашкіної (2021). Проблематику сексуальної освіти розглянуто у працях С. Вдовиченко (2023), І. Устенко (2023), І. Філяк (2023) та О. Черевко (2022). І. Братусь (2007) описала систему соціально-педагогічної роботи з юними матерями.

Мета статті – проаналізувати особливості соціальної роботи з попередження юного материнства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні виклики воєнного часу відволікають увагу від такої соціальної проблеми як юне материнство. Проте, кожного року близько 4 % жінок в Україні народжують дітей до 20 років.

У науковій літературі «материнство» розглядається як «функція жіночого організму, призначення народжувати дітей, забезпечувати їх турботою та ефективно здійснювати виховний вплив з метою повноцінного розвитку особистості» [7]. Дослідниця аналізує два аспекти цього феномену: біологічний (можливість жіночого організму продовжити рід) та соціальний (ставлення та прагнення жінки до материнства). Останній формується у певних соціокультурних умовах на основі цінностей, традицій, стереотипів, що передаються через родину, найближче оточення та інші соціальні інститути (школа, ЗМІ, соціальні мережі та ін.).

Американський психолог Ерік Еріксон визначає, що юність (від 12–13 до 19–20 років) – як найбільш критичний період у психосоціальному розвитку людини. Вже не діти, але ще не дорослі, підлітки стикаються з новими соціальними ролями та вимогами. Саме в підлітковому віці дівчата та хлопці починають досліджувати себе та протилежну стать, а також починають сексуальні стосунки, наслідком яких є небажана вагітність та не усвідомлення відповідальності за народження дитини.

Поняття «юне материнство» стало предметом вивчення у багатьох наукових працях. Враховуючи вікову періодизацію юнацького віку: рання юність (14,5–17 років) та старший юнацький вік (18–25 років), до юних матерів відносять жінок віком від 12–15 років (О. Брюхіна) до 21 року (І. Братусь, І. Зверева).

І. Братусь зазначає, що юне материнство – це соціально-культурний феномен, зміст якого полягає у виношуванні, народженні, догляді та вихованні дитини матерями юного віку [1].

Науковці визначають низку причини юної вагітності, серед яких [2, 5]:

- популяризація вільних та незахищених статевих зв'язків в засобах масової інформації як норми сучасного життя;
- соціально-психологічна дезадаптованість, обумовлена особливостями підліткового віку;
- невміння відстоювати власні кордони: дівчата нерідко стають постраждалими від небажаного статевого акту, що може призвести до юної вагітності;
- згвалтування (часто гвалтівниками виступають саме знайомі та друзі дівчини), під час якого не використовують контрацептивні засоби;
- табування теми статевих стосунків в родині;
- низький рівень статевого виховання та сексуальної освіти в закладах загальної середньої освіти;
- протест проти батьківських методів виховання («запланована» вагітність);
- товариські зв'язки неповнолітньої з особою / групою девіантної поведінки (аморальна поведінка, алкоголь, наркотики).

Юне материнство має ряд негативних наслідків [4], до яких відносять:

- демографічні (юне материнство змінює структуру населення, впливає на рівень народжуваності);
- соціальні (соціальне виключення юних матерів, психологічні проблеми та обмеженнями у здобутті освіти та розвитку кар'єри, соціальне сирітство);
- здоров'я та благополуччя (погіршення здоров'я юних матерів та їхніх дітей);
- економічні (бідність, малозабезпеченість юних матерів через відсутність власних ресурсів на забезпечення матері та дитини).

Зважаючи на негативні наслідки юного материнства соціальна робота з попередження даної проблеми набуває важливого значення.

Серед напрямів соціальної роботи з попередження юного материнства виділяють:

– робота (консультування, соціальна підтримка, соціальний супровід та ін.) з неблагополучними сім'ями (сім'ями у кризі та складних життєвих обставинах);

– здійснення соціальної профілактики юного материнства у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти через здійснення статевого виховання, сексуальної освіти та формування усвідомленого батьківства як для дівчат, так і для хлопців.

Основними ефективними формами даної роботи є: тренінги, міні-лекції та кіно-лекторії, зустрічі із медиками (гінекологами, сексопатологами, урологами), форум-театр та ін.

Одна з інтерактивних форм соціальної роботи з попередження юного материнства є форум-театр. Методика проведення його для попередження юного материнства передбачає декілька етапів [3]:

– ведучий форум-театру пропонує учням зіграти життєву ситуацію, пов'язану з проблемою юного материнства і запропонувати власний варіант її розв'язання;

– обговорення теми юного материнства, її наслідків для суспільства і особистості з метою усвідомлення групою даної проблеми;

– повторне програвання вистави з можливими варіантами покращення шляхів вирішення ситуації. На цьому етапі учасники можуть обирати інші ролі.

Для підвищення ефективності цієї форми роботи у програму форум-театру варто додати інформаційну складову про здорові стосунки, власні кордони, вміння казати «НІ» та про безпечний секс.

Висновки і перспективи подальших досліджень: Отже, юне материнство залишається актуальною соціальною проблемою, яка потребує уваги та дієвих заходів. Попередити проблему значно легше, ніж вирішувати її наслідки.

Ефективності соціальної роботи з попередження юного материнства сприятиме комплексний підхід до розв'язання проблеми:

впровадження в закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти превентивних програм з статевого виховання та усвідомленого батьківства для дівчат та хлопців підліткового віку;

соціальна робота центрів соціальних служб, служб у справах дітей з сім'ями, що знаходяться в складних життєвих обставинах або у кризі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Братусь І. В. Соціально-педагогічна робота з юними матерями у США та Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2007. 229 с.
2. Коваленко Я. М. Профілактика юного материнства в загальноосвітній школі. 2014. URL: https://www.rusnauka.com/13_EISN_2014/Pedagogica/6_168020.doc.htm (дата звернення: 07.03.2024).
3. Левчук І. Форум-театр як одна із інноваційних арт-терапевтичних методик в соціальній роботі. *Соціальна робота: виклики сьогодення* : зб. наук. пр. за

матеріалами X Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. О. В. Сороки, С. М. Калаур, Г. В. Лещук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2021. С. 92–96. URL:

<http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22844/1/SocialWork2021.pdf>

(дата звернення: 09.03.2024)

4. Ніжинська Я. А. Програми попередження підліткової вагітності : кваліфікац. робота, осв. ступінь – бакалавр. Київ, 2022. 51 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a713c541-57fa-49f6-ac91-b65646fada9a/content> (дата звернення: 05.03.2024)
5. Підліткова вагітність. URL: http://4ua.co.ua/sociology/sb2bc79b5d43a89421306d27_0.html (дата звернення: 02.03.2024).
6. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.
7. Федюшкіна К. А. Формування усвідомленого ставлення до батьківства у здобувачів професійно-технічної освіти : дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.05. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2020. 315 с.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

Катерина Чуб

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
katerinakalinich1@gmail.com*

Науковий керівник: Наталія Сайко

Основним завданням освіти в Україні є виховання достойного громадянина, формування соціально-зрілої, працелюбної, творчої особистості.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що формування у дошкільників навичок соціально-громадянської компетентності, вміння орієнтуватися у світі людських взаємин, готовність до посильної участі у соціальних подіях. Готовність співпереживати та співчувати іншим відбувається завдяки спілкуванню з дорослими, як носіями суспільного досвіду, тому в дитини і з'являється інтерес до взаємодії, оцінювати власні можливості поважати бажання та інтереси інших людей [5].

Аналіз досліджень та публікацій свідчить про те, що проблема формування соціальної компетентності у дошкільників у процесі гри, дедалі більше набуває особливої актуальності. Особливості впливу гри на дітей досліджувало багато науковців: Я. А. Коменський, С. В. Русова, В. В. Сухомлинський, А. С. Макаренко, І. Рогальська-Яблонська, І. Бех, А. Богуш та ін.

Особливий інтерес у дослідженнях до сутності процесу соціалізації дітей раннього дошкільного віку та створення для них сприятливих якісних та ефективних умов соціалізації на основі гри.